

CHƯƠNG II

NHÀ NƯỚC CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

NỘI DUNG

2

- Phần 1. Một số khái niệm cơ bản
- Phần 2. Một số nguyên tắc hiến định về tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước
- Phần 3. Các cơ quan nhà nước hiến định
- Phần 4. Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

PHẦN 1

MỘT SỐ KHÁI NIỆM CƠ BẢN

NỘI DUNG CHÍNH

4

- Khái niệm bộ máy nhà nước
- Khái niệm và đặc điểm của cơ quan nhà nước

Khái niệm bộ máy nhà nước

5

- *Bộ máy nhà nước* là tổng thể các cơ quan nhà nước từ trung ương đến địa phương hợp thành hệ thống được tổ chức, hoạt động theo những nguyên tắc thống nhất, tạo thành cơ chế đồng bộ nhằm thực hiện nhiệm vụ, chức năng của nhà nước.

Bộ máy nhà nước

6

- Bộ máy nhà nước gồm: các thành phần (cơ quan nhà nước), các liên kết và một chức năng hoặc mục đích. (*A system must consist of three kinds of things: elements, interconnections and a function or purpose*)
- Căn cứ vào chức năng hay lĩnh vực hoạt động, BMNN gồm 4 hệ thống: 1) cơ quan dân cử (cơ quan quyền lực nhà nước); 2) cơ quan hành chính nhà nước; 3) hệ thống tòa án; 4) hệ thống viện kiểm sát.
- Căn cứ vào thẩm quyền về lãnh thổ, BMNN gồm 2 loại cơ quan: 1) trung ương; 2) địa phương.

Cơ quan nhà nước

7

- *Cơ quan nhà nước* là một tổ chức cấu thành bộ máy nhà nước; có tính chất, chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn, cơ cấu tổ chức và hình thức hoạt động khác nhau; sử dụng quyền lực nhà nước để thực hiện chức năng quản lý xã hội theo quy định của pháp luật.
- *Địa vị pháp lý của CQNN* thể hiện ở: tính chất, chức năng (*lĩnh vực hoạt động*); nhiệm vụ, quyền hạn (*thẩm quyền*); cơ cấu tổ chức (*bộ máy và nhân sự*); hình thức hoạt động (*phương thức vận hành*) của chúng.

Đặc điểm của cơ quan nhà nước

8

- CQNN nhân danh Nhà nước trong tổ chức và hoạt động. => Phân biệt với tổ chức phi chính phủ
- CQNN sử dụng quyền lực nhà nước trong hoạt động, được sử dụng sức mạnh cưỡng chế của nhà nước nhằm đảm bảo thực hiện ý chí của mình. => Phân biệt với đơn vị sự nghiệp, doanh nghiệp của NN
- CQNN thực hiện hoạt động quản lý xã hội (nhà nước) một cách thường xuyên, chuyên nghiệp, nhằm xác lập một trật tự ổn định và phát triển xã hội theo những mục tiêu mà tầng lớp cầm quyền theo đuổi. => Phân biệt với lực lượng vũ trang

PHẦN 2

MỘT SỐ NGUYÊN TẮC HIẾN ĐỊNH VỀ TỔ CHỨC VÀ HOẠT ĐỘNG CỦA BỘ MÁY NHÀ NƯỚC

Nguyên tắc 1

10

- Quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công, phối hợp, kiểm soát giữa các cơ quan nhà nước trong việc thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp

Xem: Điều 2 – Hiến pháp 2013

Bản chất

Cơ chế thực hiện

Nguyên tắc 1

11

Bản chất

Bản chất quyền lực nhà nước là thống nhất.

Nguồn gốc quyền lực nhà nước xuất phát từ nhân dân và chỉ thuộc về nhân dân.

Nguyên tắc 1

12

Cơ chế thực hiện

Là một cơ chế phức hợp và có tính lồng ghép

Sự phân công = sự trao cho từng cơ quan những phần quyền lực rõ ràng, không chồng chéo, không buông lỏng quản lý: Lập pháp (QH), hành pháp (CP), tư pháp (TA).

Sự phối hợp = sự xác lập tính hệ thống trong hoạt động công vụ, khi có nhiều cơ quan cùng tham gia thực hiện.

Sự kiểm soát nhằm hạn chế lạm dụng quyền lực NN. VD: cơ chế bảo hiến, đảm bảo hợp hiến, sự phân công - phối hợp quyền lực.

Nguyên tắc 2

13

- Nhà nước được tổ chức và hoạt động theo Hiến pháp và pháp luật, quản lý xã hội bằng Hiến pháp và pháp luật

Xem: Khoản 1, Điều 8 – Hiến pháp 2013

Yêu cầu

Ý nghĩa

Nguyên tắc 2

14

Yêu cầu

- Pháp luật là chuẩn mực cao nhất trong tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước.
- Các nhà chức trách phải sử dụng pháp luật để thực hiện hoạt động quản lý xã hội.

Ý nghĩa

Pháp luật không chỉ là công cụ để nhà nước quản lý xã hội mà còn là công cụ để Nhân dân giới hạn và kiểm soát quyền lực nhà nước.

PHẦN 3

CÁC CƠ QUAN NHÀ NƯỚC HIẾN ĐỊNH

NỘI DUNG CHÍNH

16

- Quốc hội; Chính phủ: Tính chất, chức năng; Cơ cấu tổ chức; Hình thức hoạt động.
- Chủ tịch nước: Tính chất, chức năng; Nhiệm vụ, quyền hạn.
- Tòa án nhân dân; Viện kiểm sát nhân dân: Nhiệm vụ, tính chất, chức năng; Hệ thống tổ chức; Nguyên tắc tổ chức, hoạt động.
- Chính quyền địa phương: Phân chia đơn vị hành chính, nguyên tắc tổ chức, HĐND, UBND.
- Các thiết chế hiến định độc lập: Hội đồng bầu cử quốc gia; Kiểm toán nhà nước.

Tài liệu tham khảo

17

- Hiến pháp 2013
- Luật Tổ chức Quốc hội 2014
- Luật Tổ chức Tòa án nhân dân 2014; Luật Tổ chức Viện kiểm sát nhân dân 2014
- Luật Tổ chức Chính phủ 2015; Luật Tổ chức Chính quyền địa phương 2015; Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Tổ chức Chính phủ và Luật Tổ chức chính quyền địa phương 2019
- Luật Bầu cử đại biểu QH và đại biểu HĐND 2015; Luật Kiểm toán nhà nước 2015.

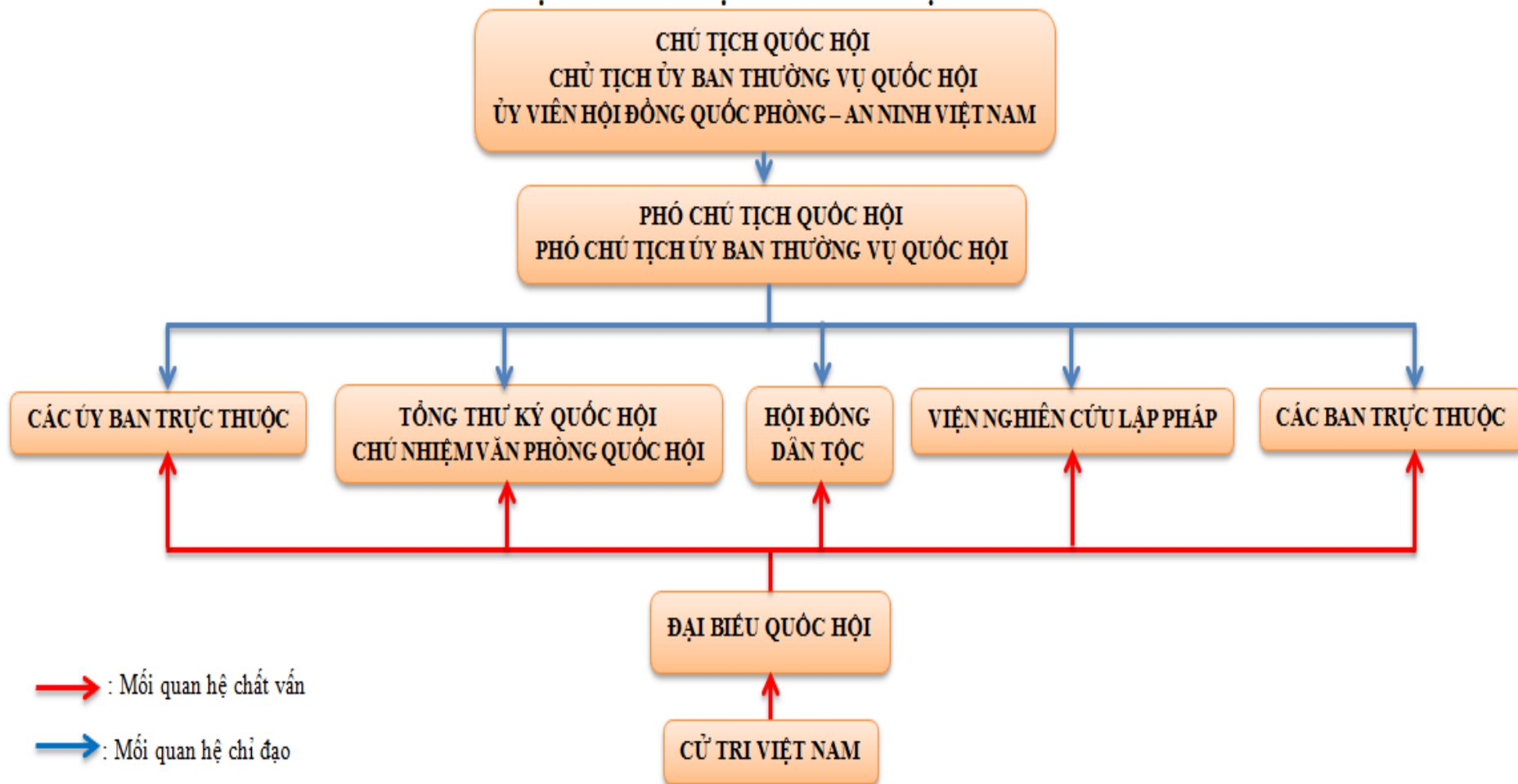
Quốc hội

18

- *Tính chất:* 1) Là cơ quan đại biểu cao nhất của Nhân dân; 2) Là cơ quan quyền lực nhà nước cao nhất.
- *Chức năng:*
 - + Thực hiện quyền lập hiến và lập pháp
 - + Quyết định những vấn đề quan trọng nhất của đất nước
 - + Thực hiện quyền giám sát tối cao đối với hoạt động của NN.

(Điều 69 Hiến Pháp 2013)

**CƠ CẤU TỔ CHỨC QUỐC HỘI
CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM**

QUỐC HỘI NƯỚC CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

Quốc hội

20

□ *Hình thức hoạt động:*

- + Hình thức quan trọng nhất ?
- + Hội công khai ? Hội kín ? Hội định kỳ ? Hội bất thường ?
- + Kỳ hội Quốc hội ?
- + Nguyên tắc quá bán ? Nguyên tắc 2/3 ?

Chủ tịch nước

21

- *Tính chất:* do QH bầu trong số ĐBQH, là người đứng đầu nhà nước, thay mặt nước CH XHCNVN về đối nội và đối ngoại (Điều 86 HP 2013)
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* Điều 88 HP 2013

Chính phủ

22

- *Tính chất:* 1) Là cơ quan hành chính nhà nước cao nhất của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam; 2) Là cơ quan chấp hành của Quốc hội (**Điều 94 HP 2013**)
- *Chức năng:* 1) Tổ chức thi hành HP và pháp luật trên các ngành, lĩnh vực và trong phạm vi cả nước; 2) Hoạch định chính sách quốc gia, trình dự án luật trước QH, trình dự án pháp lệnh trước UBTVQH.
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* **Điều 96 HP 2013**

Cơ cấu tổ chức Chính phủ

23

- **Thủ tướng:** là người lãnh đạo Chính phủ, đứng đầu bộ máy hành pháp. Thủ tướng CP là người đứng đầu, phải chịu trách nhiệm trước QH và báo cáo công tác với QH, UBTWQH, CTN.
- **Các Phó Thủ tướng:** 04 Phó Thủ tướng
- **Các Bộ:** 18 Bộ
- **Các cơ quan ngang Bộ:** 04 cơ quan
- **Các Cơ quan thuộc Chính phủ:** 08 cơ quan

Hình thức hoạt động

24

- Trách nhiệm tập thể ? Trách nhiệm cá nhân ?
- **3 hình thức:** Phiên họp CP ? Phiên họp CP mở rộng ? Hình thức ngoài phiên họp ?
- **Thủ tục phiên họp:**
 - Người (2/3) ?*
 - Tỷ lệ biểu quyết (quá bán, trường hợp ngang nhau) ?*

Toà án nhân dân

25

- *Cơ chế thành lập:* Chánh án TAND tối cao do QH bầu; CA TAND địa phương do CA TANDTC bổ nhiệm sau khi trao đổi ý kiến với thường trực HĐND địa phương.
- *Vị trí pháp lý:* là cơ quan xét xử của nhà nước CH XHCN VN, thực hiện quyền tư pháp.
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* bảo vệ công lý, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân.

(Điều 102 HP2013)

Hệ thống toà án nhân dân

26

- *TAND tối cao*
- *TAND cấp cao*
- *TAND cấp tỉnh*
- *TAND cấp huyện*
- *Tòa án quân sự*

Xét xử ?

27

- Là hoạt động xem xét, đánh giá bản chất pháp lý của vụ việc, từ đó Tòa án nhân danh nhà nước đưa ra phán quyết về tính hợp pháp của vụ việc.
=> Tòa là biểu tượng của công lý, lẽ phải, tuân thủ pháp luật trong chế độ pháp quyền.
- *Bản chất*: giải quyết tranh chấp trong quá trình thực hiện pháp luật.
- *Dấu hiệu đặc trưng*: 1) phạm vi **các tranh chấp và việc khác có liên quan mà Tòa án giải quyết** đa dạng nhất so với **việc giải quyết tranh chấp và việc khác có liên quan của cơ quan nhà nước khác**; 2) Tòa án xét xử theo trình tự, thủ tục phức tạp, chặt chẽ và thận trọng, gồm 3 loại hình: TTHS, TTDS, TTHC; 3) các phán quyết của tòa án có tính chung thẩm.

Nguyên tắc hiến định về tổ chức và hoạt động của Tòa án nhân dân

28

Điều 103 Hiến pháp 2013: 7 nguyên tắc

Viện kiểm sát nhân dân

29

- *Cơ chế thành lập:* Viện trưởng VKSND tối cao do QH bầu; Viện trưởng VKSND địa phương và của VKS quân sự quân khu do Viện trưởng VSKNDTC bổ nhiệm.
- *Vị trí pháp lý:* là CQ thực hành quyền công tố, kiểm sát hoạt động tư pháp.
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* bảo vệ pháp luật, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân, góp phần bảo đảm pháp luật được chấp hành nghiêm chỉnh và thống nhất.

(Điều 107 HP 2013)

Viện kiểm sát nhân dân

30

- Hệ thống tổ chức của Viện kiểm sát nhân dân
- Nguyên tắc hiến định: (Điều 109 HP 2013) 2 nguyên tắc

Chính quyền địa phương

31

- Phân chia đơn vị hành chính: 3 cấp (Theo Hiến pháp 2013 và Luật TCCQĐP 2015)
- Nguyên tắc hiến định: (Điều 111 HP 2013) 2 nguyên tắc
- Chức năng, nhiệm vụ, cách thức xác định thẩm quyền của CQĐP: (Điều 112 HP 2013)
- Hội đồng nhân dân
- Ủy ban nhân dân

Hội đồng nhân dân

32

- *Cơ chế thành lập:* HĐND do nhân dân địa phương trực tiếp bầu ra.
- *Vị trí pháp lý:* HĐND là cơ quan quyền lực nhà nước ở địa phương, đại diện cho ý chí, nguyện vọng và quyền làm chủ của Nhân dân, do Nhân dân địa phương bầu ra, chịu trách nhiệm trước Nhân dân địa phương và cơ quan nhà nước cấp trên (K1 Điều 113 HP2013)
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* HĐND quyết định các vấn đề của địa phương do luật định; giám sát việc tuân theo Hiến pháp và pháp luật ở địa phương và việc thực hiện nghị quyết của HĐND. (K2 Điều 113 HP2013)
- *Cơ cấu tổ chức:* Chủ tịch, Phó Chủ tịch, Ủy viên HĐND.

Ủy ban nhân dân

33

- *Cơ chế thành lập:* do HĐND địa phương bầu ra
- *Vị trí pháp lý:* là cơ quan chấp hành của HĐND, cơ quan hành chính nhà nước ở địa phương, chịu trách nhiệm trước Hội đồng nhân dân và cơ quan hành chính nhà nước cấp trên (K1 Điều 114 HP2013).
- *Nhiệm vụ, quyền hạn:* tổ chức việc thi hành Hiến pháp và pháp luật ở địa phương; tổ chức thực hiện nghị quyết của Hội đồng nhân dân và thực hiện các nhiệm vụ do cơ quan nhà nước cấp trên giao (K2 Điều 114 HP2013).
- *Cơ cấu tổ chức:* Chủ tịch, Phó Chủ tịch UBND, các Sở và các cơ quan khác

Các thiết chế hiến định độc lập

34

- *Hội đồng bầu cử quốc gia, Kiểm toán nhà nước (Chương X – Hiến pháp 2013).*
- *Hội đồng bầu cử quốc gia (Điều 117 HP 2013).*
- *Kiểm toán nhà nước (Điều 118 HP 2013)*

PHẦN 4
XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC
PHÁP QUYỀN XÃ HỘI CHỦ NGHĨA
Ở VIỆT NAM

NỘI DUNG CHÍNH

36

- Quan niệm chung về nhà nước pháp quyền
- Đặc trưng của nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

Quan niệm chung

37

- Nhà nước pháp quyền là một kiểu nhà nước chịu sự ràng buộc của pháp luật và pháp luật phải hàm chứa những giá trị nhân đạo, tự do, bình đẳng, công lý.
- Hai khía cạnh được đề cao trong nhà nước pháp quyền:
 - 1) vị trí tối thượng của pháp luật trong đời sống xã hội;
 - 2) nội dung tiến bộ của pháp luật hướng tới giá trị nhân bản.

Quan niệm chung

38

Các giá trị cốt lõi của nhà nước pháp quyền:

- Tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm quyền con người.
- Thừa nhận chủ quyền Nhân dân
- Giới hạn và kiểm soát chặt chẽ quyền lực của nhà nước bằng pháp luật
- Tính tối cao của pháp luật

Đặc trưng ở Việt Nam

39

- Một là, Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân, tất cả quyền lực nhà nước thuộc về Nhân dân.
- Hai là, quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công, phối hợp, kiểm soát giữa các cơ quan nhà nước trong việc thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp.
- Ba là, Hiến pháp – đạo luật cơ bản của quốc gia và các đạo luật khác do Quốc hội ban hành giữ vị trí tối thượng trong việc điều chỉnh các quan hệ xã hội.

Đặc trưng ở Việt Nam

40

- Bốn là, Nhà nước công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm quyền con người, quyền công dân về chính trị, dân sự, kinh tế, văn hóa, xã hội theo Hiến pháp và pháp luật.
- Năm là, Nhà nước tôn trọng và thực hiện đầy đủ các điều ước quốc tế mà nước CNXHCN Việt Nam đã ký kết hoặc gia nhập.
- Sáu là, bảo đảm sự lãnh đạo của ĐCS VN đối với Nhà nước pháp quyền XHCN.

Mở rộng

41

- Xã hội dân sự

Mở rộng

42

- Xã hội dân sự

Mở rộng

43

- Nhà nước xã hội (Nhà nước phúc lợi)

Mở rộng

44

- Nhà nước xã hội (Nhà nước phúc lợi)